

معرفی و اولویت‌بندی شاخص‌های جنسیتی

علی‌رضا زاهدیان
زهرا رضایی قهرودی
فریبا سادات بنی‌هاشمی
روشنک علی‌اکبری صبا
فاطمه ترابی
فاطمه مشایخی
نسرین افتخاری
مرضیه دیندار
مرضیه مبارکی
داود روشن
ابراهیم معظمی گودرزی
محمد جولایی

گروه پژوهشی طرح‌های فنی و روش‌های آمار

تابستان ۱۳۹۵

پیش‌گفتار

خانواده کوچکترین نهادی است که پاسبان ارزش‌های فردی و اجتماعی افراد در یک جامعه است. حضور مؤثر اعضای یک خانواده در کنار هم با ایجاد فضایی مناسب برای رشد و تعالی افراد در ابعاد مختلف زندگی و رفع نیازهای اجتماعی، فردی و روحی آن‌ها به ارزش تشکیل و حفظ و مراقبت از خانواده افزوده و جامعه‌شناسان و برنامه‌ریزان را ترغیب می‌کند تا با توجه ویژه به مقوله خانواده، زمینه‌های رشد و بهبود آن را فراهم آورند. در این بین نقش ویژه‌ی زنان در رشد و کارآمد بودن خانواده و اجرای صحیح کارکردهای مورد انتظار آن از اهمیت بسزایی برخوردار است تا جایی که با ارتقای جایگاه و نقش زنان می‌توان انتظار داشت تحولات اجتماعی و تاریخی به نفع توسعه‌ی ارزش‌های انسانی و مفاهیم جاودانه اسلامی جهت یابد.

نظام مقدس جمهوری اسلامی، طلعه عصری نو از عدالت، پیشرفت و تعالی در همه عرصه‌های زندگی فردی و اجتماعی است و در بسیاری از حوزه‌ها، رویکردی ممتاز و متمایز از بینش‌های نظام سلطه، در سطح جهانی ارائه نموده است. موضوع زن و خانواده یکی از موضوعاتی است که تصویر ارائه شده از آن در نظام اسلامی، تصویری متعالی، الهام‌بخش و راه‌گشا برای بسیاری از مشکلات کشورها در سطح جهانی است. به تعبیر مقام معظم رهبری، «مسئله زن و خانواده از مسائل درجه یک کشور است».

با این وجود، علی‌رغم تلاش‌ها و دستاوردها، وضعیت کنونی جامعه ایران با تراز متعالی مد نظر نظام فاصله زیادی دارد و تحقق این تصویر مطلوب، نیازمند تلاشی آگاهانه در راستای تبیین و نهادینه‌سازی ارزش‌های نظام در حوزه زن و خانواده در قالب راهبردها و برنامه‌های اجرایی و همچنین مجاهده و ثبات قدم در راه اجرای این راهبردها است.

از سوی دیگر مسائل مربوط به تبعض جنسی، در موضوعات بین‌المللی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شده است. با توجه به خلقت بشریت و آفرینش در دو جنس زن و مرد و اعطای موهبت‌های الهی یکسان از جمله قدرت و توانایی تفکر و هوش، حذف یا نادیده انگاشتن نیمی از این موهبت الهی نتیجه‌ای جز عدم استفاده از تمام امکانات موجود را نخواهد داشت.

با تغییرات صورت‌گرفته در جامعه، شکل و ساختار خانواده و تعاریف سنتی از مسئولیت‌های زن و مرد تغییر کرده است. همچنین امروزه با رشد و پیشرفت تکنولوژی، از وظایف سنتی زنان کاسته شده است و انتظار

می‌رود که زنان دوشادوش مردان در بخش‌های مختلف اقتصادی - فرهنگی به‌کار و فعالیت مشغول باشند. بنابراین بررسی وضعیت موجود شاخص‌های جنسیتی و تبعیض‌های جنسیتی از نظر اقتصادی، آموزشی و سیاسی و ... از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

در این طرح مطالعاتی ابتدا به روش مطالعه‌ی اسنادی، پس از بررسی و مرور سوابق موضوع و مطالعات ملی و بین‌المللی در کشور و سایر کشورها و نهادهای بین‌المللی در خصوص شاخص‌های جنسیتی و بررسی چشم‌انداز و اهداف مربوط به حوزه‌های راهبردی برنامه‌ی جامع توسعه امور زنان و خانواده (ماده ۲۳۰ برنامه‌ی پنجم توسعه)، و مرور شاخص‌های آماری تعریف شده در کمیسیون آمار سازمان ملل ۲۰۱۳، شاخص‌های اهداف توسعه هزاره (MDG)، شاخص‌های جمعیت و توسعه (ICPD)، اهداف استراتژیک اعلامیه پکن و برنامه‌ی عمل آن، شاخص‌های ماده‌ی ۶۸ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه مربوط به امور زنان و خانواده، اسناد برنامه‌ی جامع توسعه امور زنان و خانواده و ...، به معرفی و تهیه‌ی فهرستی از شاخص‌های آماری سنجش مربوط به هر یک از حوزه‌های راهبردی در حوزه‌ی زنان بر اساس اهداف، راهبردها و برنامه‌های تعریف شده در این سند پرداخته شده است و پس از اولویت‌بندی شاخص‌ها، نحوه‌ی محاسبه‌ی هر یک از شاخص‌ها و منابع آماری و روش‌های تهیه‌ی شاخص‌ها از طریق آمارگیری‌های موجود، اجرای آمارگیری‌های جدید، جمع‌آوری آمارهای ثبتی در دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف، سرشماری‌ها و ... ارائه شده است.

گروه پژوهشی طرح‌های فنی و روش‌های آمار

پژوهشکده‌ی آمار

فهرست مطالب

۱	۱- کلیات
۱	۱-۱- مقدمه
۳	۲-۱- روش‌شناسی پژوهش
۷	۲- منابع اصلی مورد استفاده برای استخراج شاخص‌های جنسیتی
۸	۱-۲- سازمان ملل متحد
۱۱	۲-۲- اهداف توسعه هزاره (MDG)
۱۲	۳-۲- شاخص‌های جمعیت و توسعه (ICPD)
۱۳	۴-۲- کنفرانس جهانی زنان (پکن)
۱۶	۵-۲- شاخص‌های ماده ۶۸ قانون برنامه پنجم توسعه
۱۹	۶-۲- اسناد بالادستی برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده (ماده ۲۳۰ برنامه پنجم توسعه)
۲۱	۳- شاخص‌های مربوط به حوزه‌های راهبردی برنامه‌ی جامع توسعه امور زنان و خانواده
۲۲	۱-۳- خانواده و تحکیم بنیان خانواده
۲۳	۱-۱-۳- تعریف
۳۰	۲-۱-۳- لیست شاخص‌ها
۳۲	۲-۳- پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی
۳۲	۱-۲-۳- تعریف
۳۷	۲-۲-۳- لیست شاخص‌ها
۳۸	۳-۳- توسعه و ساماندهی امور اقتصادی-معیشتی با اولویت ساماندهی مشاغل خانگی برای زنان سرپرست خانوار و زنان بدسرپرست
۴۰	۱-۳-۳- تعریف
۴۰	۲-۳-۳- لیست شاخص‌ها
۴۱	۴-۳- اوقات فراغت

۴۲ ۳-۴-۱- تعریف
۴۲ ۳-۴-۲- لیست شاخص‌ها
۴۴ ۳-۵-۵- پژوهش
۴۵ ۳-۵-۱- تعریف
۴۵ ۳-۵-۲- لیست شاخص‌ها
۴۶ ۳-۶-۶- گسترش فرهنگ عفاف و حجاب
۴۸ ۳-۶-۱- تعریف
۴۹ ۳-۶-۲- لیست شاخص‌ها
۵۰ ۳-۷-۷- ارتقاء سلامت
۵۰ ۳-۷-۱- تعریف
۵۴ ۳-۷-۲- لیست شاخص‌ها
۵۶ ۳-۸-۸- توسعه توانایی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد
۵۶ ۳-۸-۱- لیست شاخص‌ها
۵۶ ۳-۹-۹- ارتقاء توانمندی‌های زنان مدیر و نخبه
۵۷ ۳-۹-۱- موانع سیاسی
۵۷ ۳-۹-۲- موانع اجتماعی اقتصادی
۵۸ ۳-۹-۳- تحصیلات و آموزش
۵۸ ۳-۹-۴- محدودیت‌های عقیدتی و روانشناسانه
۵۹ ۳-۹-۵- ضرورت طرح موضوع در کشور
۶۰ ۳-۹-۶- تحلیل بیانات مقام معظم رهبری، اسناد فرادست و مطالعات مرتبط از منظر راهبردها و برنامه‌ها
۶۰ ۳-۹-۷- تعریف
۶۰ ۳-۹-۸- لیست شاخص‌ها
۶۱ ۳-۱۰-۱۰- توسعه تعاملات بین‌الملل
۶۲ ۳-۱۰-۱- لیست شاخص‌ها
۶۳ ۳-۱۱-۱۱- تعمیق باورهای دینی
۶۴ ۳-۱۱-۱- تعریف
۶۵ ۳-۱۱-۲- لیست شاخص‌ها

۶۷

پیوست‌ها

۲۹۳

مرجع‌ها

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱-۲ - مجموعه شاخص‌های جنسیتی کمیسیون آمار سازمان ملل در سال ۲۰۱۳ ۱۰
- جدول ۲-۲ - مجموعه شاخص‌های اهداف توسعه هزاره (MDG) ۱۲
- جدول ۳-۲ - مجموعه شاخص‌های جمعیت و توسعه (ICPD) ۱۳
- جدول ۴-۲ - حوزه‌های نگران‌کننده و اهداف استراتژی اعلامیه پکن و برنامه عمل آن ۱۴
- جدول ۵-۲ - شاخص‌های ماده ۶۸ قانون برنامه پنجم توسعه مربوط به امور زنان و خانواده ۱۸
- جدول ۱-۳ - شاخص‌های حوزه تحکیم بنیان خانواده ۳۰
- جدول ۲-۳ - شاخص‌های حوزه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی ۳۸
- جدول ۳-۳ - شاخص‌های حوزه توسعه و ساماندهی امور اقتصادی و معیشتی زنان ۴۱
- جدول ۴-۳ - شاخص‌های حوزه اوقات فراغت ۴۴
- جدول ۵-۳ - شاخص‌های حوزه پژوهش (و آموزش و پرورش پیش از دانشگاه) ۴۶
- جدول ۶-۳ - شاخص‌های حوزه گسترش عفاف و حجاب ۴۹
- جدول ۷-۳ - شاخص‌های حوزه ارتقا سلامت ۵۵
- جدول ۸-۳ - شاخص‌های حوزه توسعه توانایی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد ۵۶
- جدول ۹-۳ - شاخص‌های حوزه ارتقاء توانمندی‌های زنان مدیر و نخبه ۶۱
- جدول ۱۰-۳ - شاخص‌های حوزه توسعه تعاملات بین‌الملل ۶۳
- جدول ۱۱-۳ - شاخص‌های حوزه دینداری و مدل سنجش دینداری ۶۵
- جدول ۱۲-۳ - شاخص‌های حوزه تعمیق باورهای دینی ۶۶

۱

کلیات

۱-۱- مقدمه

زنان به‌عنوان نیمی از منابع انسانی نه تنها موضوع و هدف هر نوع توسعه‌اند، بلکه اهرم مؤثری در پیشبرد اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی هستند. با توجه به خلقت بشریت و آفرینش در دو جنس زن و مرد و اعطای موهبت‌های الهی یکسان از جمله قدرت و توانایی تفکر و هوش، حذف یا نادیده انگاشتن ۵۰ درصد از این موهبت الهی نتیجه‌ای جز عدم‌استفاده از تمام امکانات موجود را نخواهد داشت. ضرورت و الزام اقتصادی- اجتماعی مشارکت مولد زنان در برنامه‌های توسعه و پیشرفت جوامع بشری همیشه مطرح بوده است، اما هنوز در جوامع در حال توسعه، تعادل مطلوب و قابل قبول در امر مشارکت عادلانه زن و مرد و استفاده منصفانه از فرصت‌های مشارکت و بروز خلاقیت و استعداد برتر برقرار نشده است.

سازمان ملل متحد در گزارش‌های دوره‌ای خود که شاخص‌های مختلف توسعه‌ی انسانی را در کشورهای مختلف مورد بررسی قرار می‌دهد، به مسئله تبعیض جنسیتی نیز اشاره دارد و بالاخص در گزارش‌های خود از سال ۲۰۰۹ به بعد شاخص تبعیض جنسیتی را با تعریف جدید گنجانده است. این شاخص مسئله نابرابری را نه تنها از نظر عدم‌تساوی در دسترسی به امکانات برابر در حوزه‌های بهداشت و آموزش و مشارکت در نیروی کار بررسی می‌کند، بلکه حضور سیاسی زنان را نیز با توجه به معیار درصد مشارکت زنان در پارلمان (مجلس) هر کشور می‌سنجد و حاصل کلیه محاسبات، شاخص تبعیض جنسیتی (GII)^۱ است. می‌توان گفت این شاخص ابعاد سه‌گانه بهداشت و سلامت باروری، توانمندسازی و مشارکت در نیروی کار را می‌سنجد و بیانگر میزان ضرر وارده بر پتانسیل پیشرفت انسان‌ها (نشأت گرفته از وجود تبعیضات جنسیتی) است. بهداشت باروری با استفاده از نرخ مرگ‌ومیر مادران و باروری نوجوانان؛ توانمندسازی با استفاده از سهم کرسی‌های

پارلمانی به نسبت هر دو جنس، و دستیابی به آموزش متوسطه و عالی از سوی هر دو جنس، و فعالیت اقتصادی بر اساس نرخ مشارکت در بازار کار برای زنان و مردان اندازه‌گیری و محاسبه می‌گردند. این شاخص نقصان توسعه‌ی انسانی به دلیل نابرابری بین دستاوردهای زنان و مردان در سه بُعد شاخص نابرابری جنسیتی را نشان می‌دهند.

از طرف دیگر از آنجا که در عصر جهانی‌سازی، خانواده یکی از مهم‌ترین سنگ‌های مقاومت و مرزبان ارزش‌هاست و می‌توان با کارآمدی خانواده، به ویژه با ارتقای جایگاه و نقش زنان، تحولات اجتماعی و تاریخی را به نفع توسعه‌ی ارزش‌های انسانی و مفاهیم جاودانه اسلامی جهت داد، باید نظام اسلامی با نگاهی آسیب‌شناسانه راهی به سوی اصلاح خانواده و بهینه‌سازی کارکردهای آن بیابد. تدوین منشور خانواده، اصلاح الگوی مشارکت اجتماعی زنان، اصلاح نظام آموزشی، اصلاح الگوهای فرهنگی اجتماعی، تقویت کانون‌های مشاوره و توجه خاص دستگاه قضایی از جمله راهکارهای اساسی در بهبود اصلاح وضعیت و جایگاه خانواده در جامعه است. با تغییرات صورت‌گرفته در جامعه، شکل و ساختار خانواده و تعاریف سنتی از مسئولیت‌های زن و مرد تغییر کرده است.

با توجه به اهداف و آرمان‌های مندرج در اسناد بالادستی از جمله سند چشم‌انداز بیست ساله نظام که براساس آن ایران در افق ۱۴۰۴ جامعه‌ای است که در آن ایران اسلامی، الهام بخش و الگو در سطح جهانی در تحکیم و تعالی خانواده، کرامت و تکامل انسانی و حضور اجتماعی زنان متناسب با شأن و منزلت زن در عرصه‌های علمی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی است، معرفی شاخص‌هایی برای اندازه‌گیری و ارزیابی برنامه‌ها در ۳ جنبه‌ی

- تحکیم خانواده
- تکامل فردی زن
- تکامل اجتماعی زن

و چهار عرصه‌ی علمی- فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ضروری است.

از طرفی با توجه به سند راهبردی برنامه‌ی جامع توسعه‌ی امور زنان و خانواده که براساس ۱۴ سند پشتیبان زیر به تفکیک حوزه‌های مورد تأکید در ماده ۲۳۰ قانون برنامه پنجم توسعه توسط مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری تدوین شده است، ارائه‌ی شاخص‌های جنسیتی و اولویت‌بندی آن از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

- تحکیم بنیان خانواده،
- بازنگری قوانین و مقررات مربوطه،
- پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی،
- توسعه و ساماندهی امور اقتصادی- معیشتی با اولویت ساماندهی مشاغل خانگی برای زنان سرپرست خانوار و زنان بدسرپرست،
- تأمین اجتماعی،
- اوقات فراغت،
- پژوهش،
- گسترش فرهنگ عفاف و حجاب،
- ارتقاء سلامت،

- توسعه توانایی‌های سازمان‌های مردم نهاد،
- ارتقاء توانمندی‌های زنان مدیر و نخبه،
- توسعه تعاملات بین‌المللی،
- تعمیق باورهای دینی و
- اصلاح ساختار اداری تشکیلاتی زنان و خانواده

این طرح مطالعاتی موضوعات زیر را در برمی‌گیرد:

- بررسی و مرور سوابق موضوع و مطالعات ملی و بین‌المللی در کشور و سایر کشورها و نهادهای بین‌المللی در خصوص شاخص‌های جنسیتی به روش مطالعه‌ی اسنادی
- بررسی چشم‌انداز و اهداف مربوط به هر یک از ۱۴ حوزه‌ی راهبردی برنامه‌ی جامع توسعه امور زنان و خانواده (ماده ۲۳۰ برنامه‌ی پنجم توسعه)
- مرور شاخص‌های جنسیتی تعریف شده در کمیسیون آمار سازمان ملل متحد، شاخص‌های اهداف توسعه هزاره (MDG)، شاخص‌های جمعیت و توسعه (ICPD)، اهداف استراتژیک اعلامیه پکن و برنامه‌ی عمل آن، شاخص‌های ماده‌ی ۶۸ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه مربوط به امور زنان و خانواده، اسناد برنامه‌ی جامع توسعه امور زنان و خانواده و ...
- معرفی و تهیه‌ی فهرستی از شاخص‌های آماری سنجش مربوط به هر برخی از ۱۴ حوزه‌ی راهبردی در حوزه‌ی زنان بر اساس اهداف، راهبردها و برنامه‌های تعریف شده در این سند
- اولویت‌بندی شاخص‌ها، نحوه‌ی محاسبه‌ی هر یک از شاخص‌ها و تعیین منابع آماری و روش‌های تهیه‌ی شاخص‌ها از طریق آمارگیری‌های موجود، اجرای آمارگیری‌های جدید، جمع‌آوری آمارهای ثبتی در دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف، سرشماری‌ها و ...

۱-۲- روش‌شناسی پژوهش

در هر تحقیقی اصولی پایه‌ای باید مراعات گردد. کیوی و کامپنهود^۲ سه اصل زیر را مطرح می‌کنند:

۱. گسستن: گسستن از سوابق ذهنی و غلبه بر پیش‌داوری‌ها (که به نظر می‌رسد سخت‌ترین مرحله باشد) که خود سه جنبه دارد: الف - پرسش آغازی، ب - مطالعات اکتشافاتی، ج - طرح نظری مسئله‌ی تحقیق
۲. ساختن: ساختن یک چارچوب نظری مرجع که خود به گسستن کمک می‌کند و خود از یک جنبه‌ی مهم تشکیل‌گشته: ساختن مدل تحلیلی
۳. آزمایش: اثبات درستی یا نادرستی یک قضیه به شکل تجربی که از سه جنبه‌ی مشاهده، تحلیل اطلاعات و نتیجه‌گیری تشکیل شده است.

شاید در نگاه اول این جداسازی اصول و شاخه‌های آن، ما را یاد همان فنون تحقیق خشک و غیر قابل انعطاف‌پذیری بیان‌دازد که ریاضی‌وار به آمار، تکنیکها، فرمولها، جدولها و غیره می‌پردازد. لیکن کیوی و کامپنهود این جداسازی نظری را برای فهم آن مطرح کرده‌اند و ادعای آن‌ها بر این است که به هنگام کار

^۲ کتاب «حرفه‌ی جامعه‌شناس» نوشته بوردیو، چمبوردون و پاسیرون،

تحقیقی، این اصول و شاخه‌های آن نه تنها از یکدیگر منفک نیستند، بلکه ارتباطی تنگاتنگ میان آن‌ها برقرار است. به‌طور مثال اصل "ساختن"، به همراه اصل "گسستن" رخ می‌دهد، یعنی تا ساختنی در کار نباشد گسستنی اتفاق نمی‌افتد، همچنین بالعکس.

می‌توان نظریه کیوی و کامپنهود را به ۷ مرحله زیر تقسیم بندی کرد:

مرحله نخست: تدوین پرسش آغازی با رعایت نکات صفات روشنی، صفات عملی و صفات مناسب صورت پذیرد. صفات روشنی به معنای یک پرسش آغازی خوب، روشن و بدون ابهام است. صفت عملی به این معنی که یک پرسش آغازی خوب عمل شدنی باشد. صفت مناسب یا به جا بودن به این معنی است که یک پرسش آغازی خوب باید به‌عنوان خط راهنمای تحقیق در علوم اجتماعی به کار آید. بر این اساس، پرسش آغازین خوب پرسشی است که بر مبنای آن فرایندهای اجتماعی اقتصادی و ... را آشکار سازد و محقق به جای داوری به روشن شدن پدیده کمک نماید.

مرحله دوم: در مرحله دوم مطالعات اکتشافی صورت می‌پذیرد که شامل خواندن و مصاحبه‌های اکتشافی است. در مرحله خواندن به گزینش متون، خواندن روشمند، خلاصه کردن متون، مقایسه متون با هم و با مصاحبه‌ها پرداخته می‌شود.

در مصاحبه‌های اکتشافی، مصاحبه‌گر در ابتدا خود را برای مصاحبه آماده می‌کند، ملاقات با کارشناسان را خواهد داشت و سپس با تأکید بر مصاحبه‌های نیمه رهنمودی، به کشف رمز مصاحبه‌ها خواهد پرداخت. **در مرحله سوم،** چارچوب نظری مسئله تحقیق بررسی خواهد شد. که در این مرحله پس از مرور نکات اصلی و مصاحبه‌ها، به انتخاب یک چارچوب نظری پرداخته می‌شود. یک چارچوب نظری، به دو صورت طراحی می‌شود یا آن را به صورتی کاملاً نو طرح می‌کند، یا اینکه آن را در چارچوب نظری که در جریان مطالعات اکتشافی خواندن متون کشف کرده است، مطرح می‌نماید. در واقع این چارچوب نظری ۲ کارکرد دارد:

- ۱- اجازه می‌دهد پرسش آغازی از نو فرمولبندی یا بصورت دقیق‌تری بیان شود.
- ۲- به‌عنوان شالوده برای فرضیه‌هایی به کار می‌رود که به اعتبار آن‌ها محقق پاسخ منسجمی به این پرسش آغازی خواهد داد.

اهمیت چارچوب نظری وقتی که محقق در صدد بر می‌آید چارچوب نظری تازه‌ای طرح کند دو چندان بیشتر است. مسئله، دانستن این است که کدام چارچوب نظری برای طرح مسئله تحقیق مناسب‌تر است. منطقی‌ترین رفتار، انتخاب آن چارچوب نظری است که گمان می‌رود با پرسش آغازی و با اطلاعات بدست آمده از مصاحبه‌های اکتشافی موجود بیشترین ارتباط را دارد. پس از آن، چارچوب نظری انتخاب شده را آشکار می‌سازیم. این عملیات مبتنی است بر تعریف مفاهیم اساسی و ساختار مفهومی که قضایایی را مطرح می‌کند.

طرح نظری مسئله تحقیق آن قسمت از مطالعات نظری در هر کار تحقیقی است که قبل از ساختمان مدل تحلیلی صورت می‌گیرد.

در مرحله چهارم به ساختن مدل تحلیلی پرداخته خواهد شد. مدل تحلیلی لولایی است که طرح نظری مسئله تحقیق تدوین شده محقق را با کار بعدیش که مشاهده و تحلیل اطلاعات است به یکدیگر متصل

می‌سازد. یکی از ابعاد اصلی ساختمان مدل تحلیلی، مفهوم سازی است که به معنای بیان مفهومی پدیده‌های موضوع تحقیق است. دو شیوه استقرایی و قیاسی برای ساختن مفهوم وجود دارد. شیوه استقرایی، مفهومی است که به‌طور تجربی بر مبنای مشاهدات مستقیم یا اطلاعاتی که دیگران جمع‌آوری کرده‌اند ساخته می‌شود. شیوه قیاسی به معنای مفاهیم دستگامی ترکیبی و قیاسی است و بنای آن بر منطق روابطی میان اجزای یک نظام استوار است.

به‌طور جامع‌تر، به مجموعه‌ای منسجم و به هم پیوسته، مرکب از مفاهیم و فرضیه‌های متصل به یکدیگر، مدل تحلیلی می‌گویند. بنابراین، در این مرحله ساختن فرضیه‌ها و مدل تحلیلی را با توجه به روابط میان مفاهیم، روابط میان فرضیه‌ها خواهیم داشت. همچنین ساختن مفاهیم با توجه به ابعاد و شاخص‌ها صورت می‌پذیرد.

مرحله پنجم به مشاهده می‌پردازد. مشاهده شامل مجموع عملیاتی است که طی آن‌ها مدل تحلیلی با داده‌های قابل مشاهده، قیاس می‌شود. لذا مشاهده یک مرحله واسطه‌ای میان ساختن مفاهیم و فرضیه‌ها و تحلیل اطلاعات گردآوری شده برای آزمون آن‌ها است. بنابراین در این مرحله، پس از تعیین حدود میان مشاهدات، به طرح ریزی ابزار مشاهده و آزمون آن پرداخته می‌شود و پس از آن اقدام به گردآوری اطلاعات خواهیم کرد. گردآوری اطلاعات نیز از ۴ طریق پرسشنامه‌ای، مصاحبه، مشاهده مستقیم و گردآوری داده‌های موجود (داده‌های دست دوم و اسنادی) است.

مرحله ششم به تحلیل اطلاعات می‌پردازد. این مرحله پس از شرح داده‌ها، آن‌ها را برای تحلیل آماده می‌کند. اندازه‌گیری روابط میان متغیرها، مقایسه نتایج مشاهده شده با نتایج مورد انتظار و تفسیر انحراف‌ها از مراحل سه‌گانه تحلیل اطلاعات می‌باشند.

در آخرین مرحله نتیجه‌گیری بیان می‌شود. در این مرحله با یادآوری بینش علمی به معرفی نتایج تحقیق و شناخت‌های نوین می‌پردازیم. یک تحقیق اجتماعی دو نوع شناخت به وجود می‌آورد:

شناخت نوین در ارتباط با موضوع تحقیق که این دستاورد نوین شناخت، ماهیت دوگانه دارد. از یک طرف، این شناخت به شناخت‌های قبلی درباره موضوع تحقیق افزوده می‌شود و از طرف دیگر، دستاوردهای نوین شناخت‌های قبلی را تصحیح یا کاملاً باطل می‌کند.

شناخت نظری نوین که به طرح نظری مسئله تحقیق و مدل تحلیلی مربوط می‌شود و این شناخت‌ها مستقیماً به موضوع تحقیق ارتباطی ندارند بلکه به شیوه مطالعه مربوط می‌شوند و به آموزش نظری و تجربه محقق بستگی دارند.

در آخر نیز پیشنهادات ارائه خواهد گردید.

با عنایت به اهمیت چارچوب نظری مورد استفاده در شناسایی، استخراج و ارائه‌ی شاخص‌های آماری تحلیل وضعیت زنان و خانواده، دو پیشنهاد بررسی و تصمیم‌گیری شد:

۱- پیشنهاد اول این بود که براساس منابع نظری و نظریات جامعه‌شناسی خانواده، مدل نظری طراحی و شاخص‌ها متناسب با چارچوب نظری تهیه و گزارش شود. بدیهی است که به دلیل اینکه جامعه‌شناسی خانواده از حوزه‌های نظری و قوی جامعه‌شناسی امریکا می‌باشد، ممکن بود